

Elettiin ennenkin.

-tarinaa ja Sukuhistoriaa Molkojärven Julma - Jääsköstä

Samuli Paulaharju Lapin Muisteluksia 1922

Seuraavana vapaasti muotoilemiani kerrontoja mainitusta ”tarinakirjasta”:

Tarina koskee sukuni vaiheita ja olen kuullut Julma - Jääsköstä Molkojärvellä tapahtuneet, polvesta polveen kerrottuna sukutarinana. Alkuperäisessä sukutarinassa on tietynlainen johtolanka oikeuksien puolustamisesta, jonka kerronnan edetessä saamme huomata.

Minulle tarina on siirtynyt isäni Kallen (1899 - 1976) ja Olli -äijin (1867 - 1952) kertomana. Kerronnan ovat vahvistaneet mainiot juttumiehet ja tarinankertojat samansisältöisinä ja yhtäpitävinä kertomuksina, joita sain kuulla 1940 - 1955 -luvulla lapsuuteni ja nuoruuteni aikana Alakylässä. Lainion Jussi (1898 - 1957), entinen (Kinis -Jussi), sekä sukulaismies -poromies ja ilmiömäinen historiaperinteen kertoja Jääskön Eino (1903 - 1993), olivat verrattomia muistelijoita.

Lainion Jussi oli Alakylästä kotoisin. Hän poikkesi lomillaan Helsingistä aina kesäisin tarinoimassa entisten ”väärtiensä” luona. He olivat kolmisin lähes ikätovereita, Kalle -isä, Lainion Jussi ja Jääskön Eino, joten yhteiset juttutuokiot olivat luonnollisia kesäillan tapaamis -tuokioita, joissa oli mukana yleensä enemmänkin kylänmiehiä. Kylänmiesten juttutuokiolla oli keskeisenä henkilönä ja tiettyä arvovaltaa omaavana usein mukana: ”Vanha Jeos - äijä”. Parhaan miehuutensa Amerikassa viettänyt, entinen Amerikan kävijä (Mokon Tuomas) arvokkaasti hopeahelapäiseen kävelysauvaansa tukeutuen sekä Hietaniemen Tuomas, Raution Armas ja monia, monia muita kylänmiehiä, jotka eivät olleet sodassa.

Tietysti me pojannaskalit olimme aina kuulolla. Tällainen kylänmiesten kokoontumispaikka oli vielä 1940 -luvun alkupuolella, sodan aikana Alakylässä Seppälän Sannun ja seppä Aapin pirttikahvila. Kahvilassa oli jo sodanaikana sellainen ihmeellisyys kuin radio. Se oli tärkeä sota -aikana kylänmiehille uutisten seuraamiseen. Uutiset olivat hyvä syy kokoontumiseen Sannun kahvilaan, kun kylällä ei radioita juuri montakaan ollut. Iltauutisten jälkeen seurasi sitten tarinatuokio, joka oli meistä pojista huomattavasti mielenkiintoisempaa kuultavaa, kuin pelkät uutiset sodasta. Varsinkin Lainion Jussin ja Jääskön Einon muistelukset ja kerronnat olivat mielenkiintoisia. Jännää oli myöskin kuulla ”Lännen - Lokarin” - arvovaltaiset yleiskommentit uutisista, joiden jälkeen virisi varsinainen juttutuokio.

Lainio kirjoitti aikanaan muutaman kirjankin. Muistini mukaan kerrottiin hänen luonnostelleen kirjoitusta Jääsköläisistä, sellaista kirjaa ei kuitenkaan mistään kirjastosta löydy. Harmillisinta minusta oli Lainion Jussin tarinoiden kuuleminen tavasta, joka hänellä oli, että kertoessaan tarinoita ja edetessään hyvään kohtaan, hän aina ensin nauroi - itse. Nautiskeli pitkään mielikuvillaan ennen kuin kertoi ne kuuluville... odottaminen harmitti malttamatonta kuulijaa.

Mielestäni on aiheellista uudelleen käsitellä mainittua Julma - Jääskön tarinaa. Olen kuullut sen suvussa polvesta polveen kerrottuna tarinana. Varsinkin kun se on ikään kuin virallista Kittilän kylän historiaa. Samuli Paulaharjun kertomana, joka pohjautuu 1900 -luvun alkupuolella paikkakunnalla kerrottuihin tarinoihin. Tänä päivänä meillä on mahdollisuus katsoa tapahtumia myöskin sukututkimusten tuottamina historiallisina selvityksinä. Nehän ovat lähellä todellisia tapahtumia ja mahdollisesti lähellä aitoa historiaa. Perustuen pääosiltaan vanhoihin asiakirjoihin.

Seuraavana nyt ensin Paulaharjun kertomaa:

Molkojärvellä asusti kaksi kamalaa äijää, jotka olivat sinne jostakin alamaasta koituneet: Tuimala raukka ja Jääskön äijä. Tuimala asui lounaisrantaa Pirttilahdella, Tuimalankentällä, jossa vielä nähdään huoneen sijoja sekä tavaton ” väkikivi ”, jota äijä on huvikseen heiteltyt. Vastapäätä, itärannalla, möyri Jääskön äijä, raivasi korpea ja rakenteli kiviaitaa. Jäänteitä nähdään vielä nykyisinkin Kenttävaaran Laidassa.

Molkojärven asujat vihasivat vieraita, jotka kävivät verottamassa heidän kalavettään. Varsinkin Jääskön äijä oli äkäinen. Niinpä hän kerran suuttui ja riitaantui kemiläisten nuottueen kanssa ja pieksi kangella hukuksiin koko nuottueen, neljä miestä. Miesten ruumiit ajautuivat rannoille: Raappana - niminen Raappanalahteen, Tiiro Tiiron lahteen, Hannu Hannunlahteen ja Lisma Lismanlahteen. Veneenraamisko ajautui Laivalahteen. Sellainen meno säikähdytti alakyläläisen Mokon ynnä hänen naapurinsa, jotka myöskin mielivät kalaan Molkojärvelle. Mokko lähti naapureineen Jääskön äijää puhuttelemaan. Miesten astuessa pirttiin, niin siellä isäntä istui pöydän takana, ja karhun leuat omia aikojaan tanssivat pöydällä. Karhun oli Jääskön äijän suuri sonni askettäin tappanut. Miehiä rupesi hirvittämään, mutta saivat sentään asiansa toimitetuksi.

- Etkö lähe meän kylhän asumhan? Sielä on hyviä talonpaikkoja ja paljon hyviä jokiniittyjä. Saat itte valita paikan ja niittyjäki saat. Lähe pois meän muitten joukhon, korttoako täälä kiveliössä yksin möyrit. Lähe kattomhan! Äijä lähti - istui keskellä venettä ja miehet soutivat Molkojoen alas Ounasjoelle ja lähtivät sauvomaan jokea ylöspäin. Päästiin Pahtakosken niskalle Nurmikorvaan, jossa on jylhä Räystäskallion seinämä itärannalla, niin jo sanoivat sauvojat:

- No joko tähän, minkälainen paikka olis tämä?

Mutta äijä vain istuu keskellä venettä, katsahtaa rantaa ja murahtaa:

- Ei tämä ole hyvä paikka. Sauvokaa ethenpäin!

Tullaan Neitikosken yläpuolelle, jossa on rannalla kuusikkoa, kysyvät joko tähän?

- Paikan on mahdollista määrittää vieläkin selvästi Ounasjoen länsirannaksi Ylikerpuansuun alapuoliseksi rantamaisemaksi.

Äijä nousee rannalle ja kävelee metsään, miehet odottelevat veneessä. Tuokion kuluttua äijä palaa veneelle, käsissään veriset karhunkorvat, istahtaa veneeseen ja ärähtää: - Ei tämä ole ihmisten asuinsija. Sauvokaa vain ylöspäin!

Päästään siitä jo miesten asuinpaikoille, sauvojat ovat jo levottomia. Silloin äijä komentaa:

- Soutakaa kosteeseen! Eihän tästä jää kauaksi teänkhän pirtit.- Tähän mie asetun!

Siihen äijä jäi ja teki Jääskön äijän pirtin, neljänneksen alapuolelle Mokkoa. Kerrotaan Paulaharjun tarinoissa.

Niittyjä hän valitsi Lainionsuvannolta. Näin kirjoittaa Paulaharju Lapin muisteluksissaan.

Todellinen talonpaikka oli jokivarressa ylempänä, kuten myöhemmin joudumme toteamaan.

Jospa sitten kertoisin lyhyesti miten Jääskön sukutarinaa on kerrottu sukupolvesta toiseen ... kertojat painottivat muisteluissaan, että suku tulee Karjalan Jääskestä

Jääskön äijä Molkojärveltä sukutarinan kertomana:

Erään kerran Jääskön äijä tullessaan metsältä pirtiinsä... saa huomata ja kuulla, vaimonsa kertomana, että järvellä liikkuu nuottue, joka on käynyt verottamassa pirtinseinältä hänen puukonsa ” järvenvuokrasta ” - hopeahelapäisen puukon. Säilytysnaula seinällä on tyhjänä, silloin Jääskön äijä julmistuu.

Hän ryntää veneelleen, sieppaa rantavajasta pitkän kuivasta kuusesta veistetyin puukangen, jota hän aina käytti raiviollaan peltotöissä. Tempaa veneensä vesille ja soutaa kemiläisten verottajien puheille. Tiukkasanaanaisesta keskustelusta ei ole apua, puukkoa ei kuulema palauteta se on vero järven käytöstä, joka nuottueen mukaan on vanhastaan heidän kalavetensä.

Neuvottelussa ei sopua synny ja sen seurauksena syntyy ottelu. Nuottueen vene tai veneet hajoavat kappaleiksi selvittelyn tiimellyksessä, sillä seurauksella, että kemiläiset joutuvat uimasilleen kohtalokkain seurauksin... näin kertoo sukutarina.

Tarinoissa Julma - Jääskö on jäänyt päivittämättä aikajanelle Jääskön polviluvussa, joten turvaudumme Kaisa Matilan sukututkimukseen ja yritämme katsoa mihin kohtaan mahdollisesti Julma - Jääskö ajoittuisi, jolloin voimme katsoa historiaa lähinnä todellisena menneisyyden tapahtumana. Mielestäni asia huomattavasti selkiintyy seuraavista otteista Kaisa Matilan kirjasta:

Alan ja Mokon sukua Kittilän Alakylästä. Kaisa Matila Kittilä 2001.

Yllämainitussa tutkimuksessaan hän sivuaa Jääskön suvun vaiheita mielestäni luotettavalla perusteellisella tutkijanotteella, paneutuen monipuolisesti saatavilla olleisiin vanhoihin asiakirjoihin.

Pääsemme alkuun todelliselta historiapohjalta ottamalla vielä mukaan professori Jouko Vahtolan kirjaaman tiedon KEMINMAAN HISTORIA Siv. 66 . Hän mainitsee Jääskeläisen esiintyvän veroluetteloissa säännöllisesti vuodesta 1553 alkaen Keminmaalla (Jöns Jeskelein 1553) Lautiosaari. Alun peri nimi viittaa Jääskön pitäjältä lähtöisin olevaan henkilöön, sanoo Vahtola.

On yllättävää, jopa suorastaan hätkähdyttävää, kun historia lähtee avautumaan, ihan yhtäpitävästi suvussa kerrotun sukutarinan kanssa, satojen vuosien kuluttua. Asun Keminmaan Pyhän Mikaelin kirkon läheisyydessä, rakennettu 1519 - 1521. Joten se on ollut 1550 -luvulla melkein voi sanoa äsken valmistunut, kun Jääskön suku kirjataan veroluetteloon Keminmaassa.

Jotenkin kotoiselta tuntuu katsella näitä jokitörmä, tänä päivänä voidessani todeta historiallisena tosiasiana, esivanhempieni astelleen täällä jo noin 450 vuotta sitten. Kotiseutua tämä lienee.

Otteita Kaisa Matilan sukututkimuksesta:

1.) Jääskön suvun varhaisin tunnettu esi-isä on Matti Mikonpoika Jääskeläinen (n. 1555-1609)

Hän perusti Ounasjokivarren ylimmän maakirjatalon 1591 Molkokönkään alapuolelle aivan Lapinrajan tuntumaan, Jääskönkylä sai nimensä hänen mukaansa.

2.) Matti Matinpoika Jääskö (n.1580- 1658) jatkoi Jääskön uudistilan hoitamista 1650 –luvun loppupuolelle. Silloin Matti luopui isännyydestä ja tilan hallinta siirtyi hänen pojalleen Erkki Matinpojalle.

3.) Erkki Matinpoika Jääskö (n.1620- 1690). Ounasjoen Jääskön maakirjatalo joutui suuriin vaikeuksiin ja tila joutui autiotilojen joukkoon 1665 - 1674 ja Erkki Matinpoika Elli -vaimonsa kanssa kiertolaiseksi. Kiertolaisen elämää ei kuitenkaan kestänyt kauan, sillä perhe keksi verrattoman ratkaisun. Koska viljelyllä ei pysty perhettä elättämään eikä veroja maksamaan, on ruvettava elämään lappalaisten tapaan.

Perhe muutti 1670 -luvulla Kittilän Molkojärven Kenttävaaraan, jonne Erkki Matinpoika kyhäsi perheelleen jonkinmoisen asumuksen.

Huomaa, tämä nyt sitten ilmeisesti on se Julma - Jääskö, - jos on ?

Paulaharju kertoo ” Lapin muisteluksissaan ” (1922, 34, - 36) tarinoita Molkojärven vahdikkaista uudisasukkaista. Kerroin edellä Paulaharjun kirjaaman tarinan Julma - Jääsköstä

Olisi varmaan varsinainen selvittelyn aihe, löytyisikö mahdollisia syytteitä Erkki Matinpooika vastaan mainitussa tapahtumassa. Erkki Matinpooika Jääsköön soveltuvat Paulaharjun kirjaamat tarinat rajusta voimamiehestä ja yliluonnollisia tapahtumia hallitsevasta ” karhun leukaluita tanssittavasta velhosta ”. Uskokoon tarinoihin ken tahtoo.

Ajallisesti tarinat eivät mielestäni enää sovellu seuraavaan Jääsköön, kuten myöhemmin huomaamme.

4.) Erkki Erkinpooika Jääskö (n.1660- 1742). Käräjillä 1681 Erkki Erkinpooika todettiin asuneen luvattomasti Molkojärvellä ja hänen torppansa tuomittiin hävitettäväksi. Vuonna 1683 hän pyysi, että Kittilän lappalaiset sallisivat hänen asua kuten aikaisemminkin Molkojärvellä, jonka järven kalastus- ja nautintaoikeudet hän oli saanut järven entisiltä omistajilta Lapin nimismies Hannu Juhonpojalta (Tepsa) ja Olli Pullilta.

Kittilän lappalaiset eivät voineet sitä kieltää, minkä vuoksi Hannu Juhonpojan ja Olli Pullin oikeudet siirrettiin Erkki Erkinpooika Jääskölle ehdolla, että hän suorittaa kruunulle menevän veron ja ottaa osaa kylän yhteisiin rasituksiin. Mikäli hän ehdot täyttää, saa hän kenenkään estämättä hallita nauttia ja viljellä järveä parhaansa mukaan. Erkki Erkinpooika Jääskön hallintaoikeus Molkojärveen vahvistui, kun hän joutui Lapin nimismies Hannu Juhonpojan sisaren Britan tytön Aili Pekantytär Ryssän (n.1665- 1748) kanssa naimisiin. Alkujaan Molkojärvi oli kuulunut Hannu Juhonpooika Tepsan isälle Juho Ollinpojalle, joka asui ns. Karjalankentällä Kelontekemässä. Juho Ollinpojan kuoltua Hannu Juhonpooika peri isältään Karjalankentän riista - alueineen.

Erkki Erkinpooika Jääskö sai nautintaoikeuden myös Kelontekemäjärveen, joten ei ollut Erkillä puutetta kalapaikoista, kirjoittaa Kaisa Matila.

Nautintaoikeus tuli avioliiton kylkiäisinä Erkki Erkinpojalle, Karjalankenttään kuuluvina oikeuksina, joista hän ilmeisesti sitten joutui luopumaan.

Kittilän käräjillä asiaa käsiteltäessä 8.3.1711. Erkki Erkinpooika Jääskö joutui luopumaan Karjalankenttään kuuluvista oikeuksistaan, kirjoittaa G.A. Andersson kirjassaan 1914. Tietoja Sodankylän ja Kittilän pitäjien aikaisemmista ja myöhemmistä vaiheista.

Kemin käräjillä vuonna 1690 Erkki Erkinpooika Jääskölle myönnettiin lupa uudistalon perustamiseen Kittilän Alakylän Somerokönkäälle, jossa hän asui vuoden 1695 ja 1711 maakirjatietojen mukaan.

Tällä paikalla hänen tilanpitonsa ajoittuu vuosiin 1690 - 1730, siis Somerokönkäälle.

Alakylässä Erkistä tuli toimelias uudisasukas ja lautamies. Vuonna 1729 Erkki määrättiin Juho Juhonpooika Tepsan alaikäisten lasten holhoojaksi.

Pääosiltaan näin osoittaa Kaisa Matila Jääskön suvun esivanhemmista sukututkimuksessaan. Olen siteerannut Jääskön polviluvun selvityksessäni Kaisa Matilan sukututkimusta. Pidän ansiokkaana ja luotettavana Kaisa Matilan tutkivaa selvittelyä Jääskön suvun esivanhemmista syystä, että hän tukeutuu vanhoihin asiakirjoihin selvittelyissään.

Lukija varmaan huomaa allekirjoittaneen lyhyet välihuomautukset, joita olen legendojen ja tutkimustietojen väliin siteeksi lausahdellut. Tarinat olkoon omassa arvossaan, nehan ovat legendoja, jotka antavat viitteitä, joskus jopa oikeansuuntaisiakin. Historiallinen totuus on sitten aivan oma lukunsa. Myöhemmin tulee Jääskön talonpaikaksi:

Äijänpadon kruunun verotila n:o 6, jota tilanpitoa jatkaa Erkin ja Ailin vanhin poika polviluvussa

5.) Johan Erkinpoika Jääskö (n.1690 - 1748) vaimonsa Malinin (1699 - 1760) kanssa. Sukunimeä ei Malinin osalta tiedetä.

6.) tunnettu Jääskön isäntä on Mikko Johaninpoika Jääskö (1725 - 1798) Äijänpadon tilalla vaimonsa Elin Pekantytär Kaukosen (1727 - 1784) kanssa.

Otan vielä mukaan Jääsköläisten tunnetun ja todennetun polviluvun alkupäästä ,

7.) seitsemännen isännän. Ehkäpä kautta aikojen varakkaimman Jääsköläisen Aapo Mikonpoika Jääskön (1765 - 1830) ja vaimonsa Brita Ollintytär Tarkiaisen (1767 - 1854), jotka - asuivat Äijänpadon verotilaa . Heillä oli tilan lisäksi muutamia satoja poroja. Aabram Mikonpoika Jääskön porokarjan menehtyminen - noin 1828 - 1830 . ” Yleisessä porojen nääntymisessä keväisille hangille ”, tapahtumasta jäi Raatomännikkö niminen paikka.

Alakylän ja Molkojärven välimaastossa on Raatomännikkö se löytyy edelleen alueen kartasta . Äijänpadon tilasta on sitten muodostunut ns. Jääskönranta.

Äijänpadon 1/4 manttaalin verotilasta muodosteltiin Alakylän Jakokunnan Isojakotoimituksessa 1882 - 1899 Rantajääskön ja Ylijääskön tilat . Myöhemmin tilat jaettiin Rantajääskö kolmeksi tilaksi, samoin Ylijääskön jaossa erotettiin vielä Pyykkösen tila Jääskönrannalle , mutta nehan ovatkin jo aivan toiset jutut .

- Niin, että on sitä näköjään ennenkin eletty.

Lähdeaineistona käytetty kirjallisuus.

Paulaharju Samuli: Lapin muisteluksia. Porvoo WSOY, 1922

G. A. Andersson : Tietoja Sodankylän ja Kittilän pitäjien aikaisemmista ja myöhemmistä vaiheista. 1914

Matila Kaisa : Alan ja Mokon sukua Kittilän Alakylästä.
Meän Väylä Gummerus Kirjapaino Oy 2001

Vahtola Jouko: Keminmaan historia. Gummerus Kirjapaino OY 1997.

Keminmaassa 22.9.2005 Yrjö Ylijääskö